

Velké dějiny malého národa III.

Zrod Švýcarska ze středověkých
dějin a ducha 19. století

IV. víc než městský spolek

instituce
středověké konfederace –
vztah k říši

Sempacherbrief 1393

Heraldická
vitráž,
Curych
1557

Heraldická vitráž

- Barevné vitráže, původně určené pro reprezentační místnosti hradů, zámků a kláštera (později: hostinců)
- Začátkem 16. stol. Vitráž se stává součástí dárkové kultury konfederace
- Funkce darované desky
- Konfederace byla centrem produkce heraldických vitráží (15. – 17. stol.)
- 1516, Curych: 16 mistrů vitrážníků (v roce 1568: 21)
- Náměty byly většinou silně formalizované

Heraldická vitráž
Zug: zhotovená curyšským mistrem
Lukasem Zeinerem
1500/1501, dárek pro zasedací síň
švýcarské diety v Bádenu

FACULTY
OF ARTS
Masaryk University

Návrh pro
heraldickou
vitráž,
Basilej 1507

Luzern

Zürich

Bern

Uri

Schwyz

Unterwalden

Zug

Říšská bezprostřednost

Glarus

Basel

Fribourg

Solothurn

Demonstrace soudržnosti

Schaffhausen

Appenzell

St. Gallen

Wallis

Chur

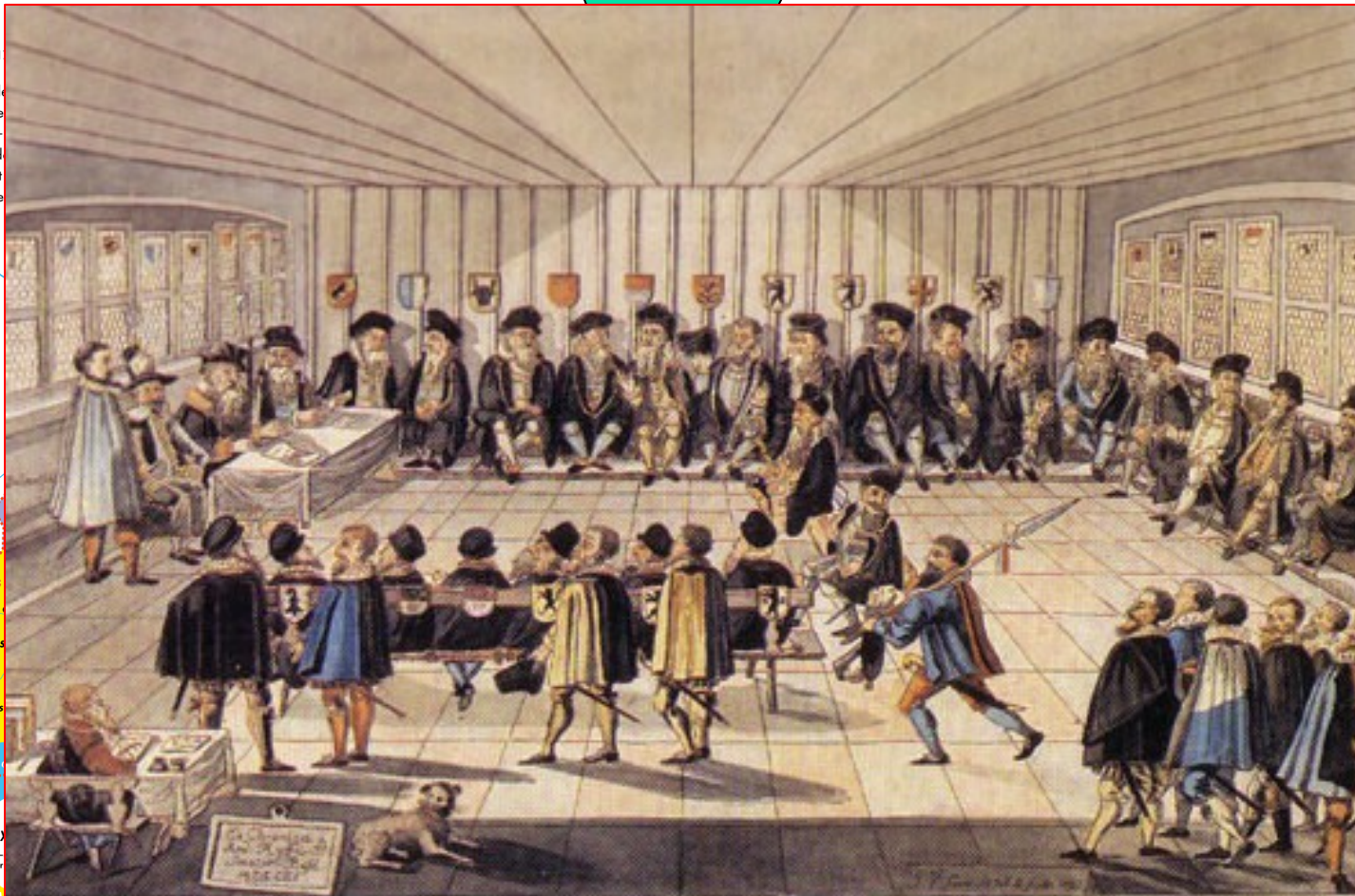
DIE TERRITORIALE ENTWICKLUNG DER EIDGENOSSENSCHAFT 1291-1797

Legende zur Farbgebung

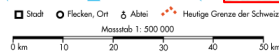
1291	1451-1473
1313-1385	1474-1478
1386-1394	1479-1503
1395-1414	1504-1535
1415	1536
1416-1450	1537-1550

Die Jahreszahlen geben das Jahr des Beitritts zum Bund oder das Jahr der Erwerbung an. Schrägstriche erfassen Besitzerwechsel oder Statusänderungen, z.B. von Zugewandtem Ort zu vollwertigem Mitglied des Bundes

Baden
1415

*Eidsgnössische Tagsatzung zu Baden, im Jahr 1551.
Zum Andenken gemaldet, dem S. T. Herrn Caspar Kärzel von Zurich Eidgnösser-Representanten zu Basel im Jahr 1751
von dessen Freund Peter Vischer des Rathes*

Proč Baden?

- Sídlo habsburské administrace a kanceláře
- Leží na důležitých komunikacích (vodních, silničních)
- Lázeňská tradice
- 1351: Curych se pokouší o dobítí Badenu
- Tajná dohoda mezi Zikmundem a švýcarskými městy (prosinec 1414) o rozdělení habsburských držav
- **1415:** obléhání Badenu vojsky Bernu, Curychu a Luzernu
- Zikmund: říšská bezprostřednost (vlastně fiktivní: říšská zástava přes Aargau již patřila Curychu)
- Baden a jeho teritorium se stává společně vedeným krajem („**gemeine Herrschaft**“)
- Sídlo švýcarské diety „Tagsatzung“

Heraldická vitráž
Baden, 1501

Stará konfederace – víc než městský spolek?

Charakteristika městských spolků

- Spojení měst = koncentrace ekonomických a politických sil
- sjednocení právních řízení
- Společná organizace obrany
- Emancipace občanstva od lokální šlechty
- Emancipace od nejvyššího suveréna
- Mocenské postavení: politický a ekonomický faktor, který musel být zohledňován králem/císařem
- Pravidelné sněmy/diety

Stará konfederace – víc než městský spolek?

Charakteristika městských spolků

- Spojení městských ekonomických sil
- sjednocené řízení
- Společná obrana
- Emancipace lokální šlechty
- Emancipace měšťanské suverénní vlády
- Mocenský politický faktor, který se zohledňoval
- Pravidelné schůzky

Známé městské spolky

1183: Lombardská liga

- víc než městský spolek?

Známé městské spolky

-1253-1257: Rýnský městský spolek

(70 měst, zajištění mocenské pozice měst za období interregna)

- organizace vzájemné obrany
- regulace sporů a konfliktů
- Čtvrtroční sněmy
- Vlastní válečné loďstvo na Rýnu

Der Rheinische Städtebund von 1254 (Entwurf Gerhard Baaken). (aus: Großer Historischer Weltatlas. 2. Teil: Mittelalter, München 1979, S. 70a. © 1979 und 2009 by Bayerischer Schulbuch Verlag, München) - [weitere Informationen](#)

Wir Kar von Gottes gnaden Romischer Kaysen in allen sachen meyer des Reichs und Kuning ze Böhmen Und von Wenden in den selben gnaden Romischer Kuning
auch zu allen zeyten meyer des Reichs und Kuning ze Böhmen Böhmen und ein hinc offenbar an diesem brief das wir in allen sachen gezeihen haben und ligen auß in mit wase dies
briefs die Burgermeister die Räte und die Burger gemeinlichen der Stete sie sint besunder oder gemeinlichen gezeihe es sint Kristen oder Juden von wem der bestliche wer es sey
von uns selber oder von clage wegen des edelen Erbarren von Wirtzenberg oder von wem wegen der bestlichen wer es sey ohne schmezz Feindlichen allest Forwerf Abzweygen
gemeynen Biberach Rosenburg Lindaw sint alle dempffen Kaufmann Lubzsch Inynn Wanzgen und Buchhorn und wollen auch in uff die vorgeschriben Stete in jore erst
uff sie alle oder yedlichem besunder erlaze sey es sey die acht oder erndlinge und nungewer von uns und unser Sims wegen der von des von Wirtzenberg wegen auff
den Lantrichter zu gemeynen uff die Burgermeister die Räte und die Burger gemeinlichen der Stete zu gemeynen und zu Byleast und mit namen die clage und achte
die Schmar von Rastberg von Wetzhenburg gezeihen uff die von gemeynen Wir haben auch mit namen in der acht gelan von von Holstern Peter und Alrich die
Stameler und die Burger gemeinlichen der Stete in Wlme dar ein sie mit rechter clage und vrowl bracht her Hans Arnold von Dumbelspühl Wir haben auch in der
acht gelan Heklin den Juden von Wlme dar ein erlaze her der vorgeschriben von Wirtzenberg und wollen der dem vorgeschriben Erheern in allen und in
jedlichem besunder es sein Kristen oder Juden die sin sache davon sie erlaze sint und auch die anleit und erndlinge furbas mer an Leide und an gütze zu
keinen schaden ihnen sel uff dem Lande und in den Steten mit demen sachen in demen sache vridunde dies brief verfigele mit unser Hofgesichtes an
hangendem Insignel dar obden ist zu Götzenburg Nach Cristus geburt dreuzehenhundert jar und in dem selben Svdenzigstem jare an dem sinntag
nach unser heren Leichenames tag unse Reich in dem ein und dreuzigstem und des heyligen Roms in dem zwey und zwentzigstem jare Und von Wenden
dar gegenent unser Reich des Böhmenischen in den vierzehenden und des Romischen in dem ersten jare

Edm de Bapting

Zrušení klatby Karla IV. nad
Švábským městským
spolkem
31. května 1377

Stará konfederace – víc než městský spolek?

1. sjednocení právních řízení/představ

- **Konfедераční právo**, kodifikované v listinách a platné pro všechny členy
- Základem je: **rozhodčí právo a řízení**
- Jeho pragmatická aplikace konfедераčním sněmem
- Důležitým nástrojem je zprostředkovatelská činnost konfедераátů
(**eidgenössische Vermittlung**)
- Patří k němu i středověké a raně novověké aliance se zahraničím

Právní prostřednictví konfедераátu v případě Mezinárodních konfliktů,
Lucernská kronika,
Diebold Schilling ml., 1513

Stará konfederace – víc než městský spolek?

1. sjednocení právních řízení/představ

Vývoj – co bylo před Badenem 1415

- **1291:** nahrazení svarů všeobecnou právní regulací vražd, žhářství, loupeže, soukromé obšťavky
- Volná volba soudců, soudních řízení, trvání pravoplatnosti.
- **1315:** žádný člen nesmí uzavírat smlouvu s třetí mocí, beze svolení spolku
- Konflikty mezi členy spolku se řeší v interním rozhodčím řízení
- **1351-53:** Rozšíření platnosti na městské komunity (Curych, Glarus, Bern, Zug)
- Zákaz církevní intervence do sporů mezi členy
- **1370: Pfaffenbrief: Eydgnosschaft** dosahuje de facto právní postavení samostatného kraje

Stará konfederace – víc než městský spolek?

1. sjednocení právních řízení/představ

Vývoj – tři velké právní dohody

- **1370: Pfaffenbrief: *Eydgnoosschaft*** dosahuje de facto právní postavení samostatného kraje
- Další okleštění církevních zásahů do jurisdikce spolku
- Všeobecné prosazení se ale nerealizuje
- **1393: Sempacherbrief:** Členové mají povinnost zabránit svárům svých poddaných s třetími (prosazení se nepovedlo)
- **1481: Stanser Verkommnis:** zábrana proti svarům, zákaz pobuřování

Zakončení centralistických tendencí

2. Společná organizace obrany

- Vzájemná obrana byla součástí aliančního systému (1291-1481)
- Ke sjednocení nikdy nedošlo, každý člen konfederace sledoval vlastní zájmy
- **1393: Sempacher Brief**; minimální konsens mezi členy z hlediska zacházení se zajatci, rozdělení kořisti, velení
- Do konce středověku: taktika válečné tlupy, která se prosazuje lavinovitě proti uspořádaným rytířským formacím

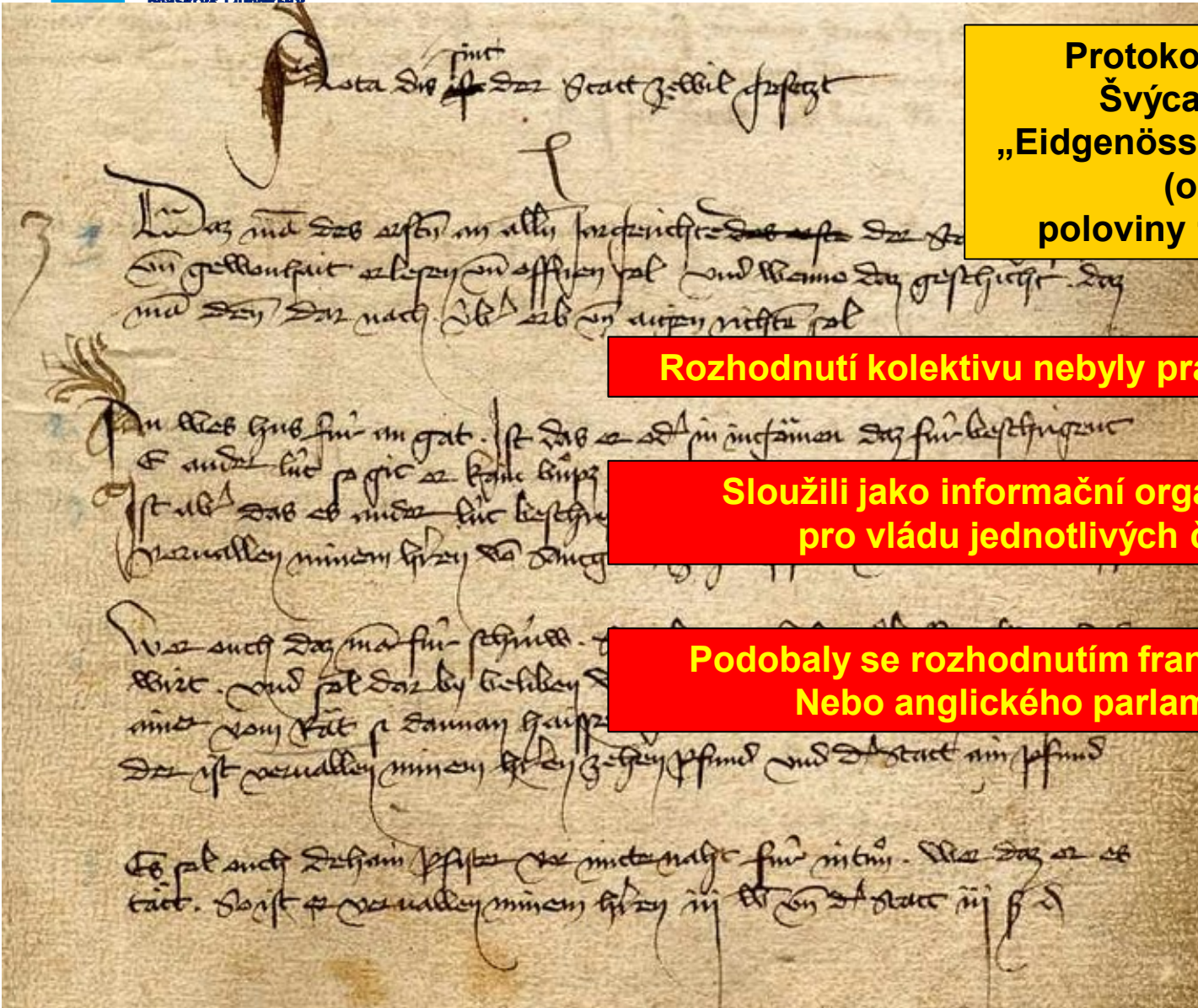
Stará konfederace – víc než městský spolek?

Protokoly rozhodnutí
Švýcarských diet
„Eidgenössische Abschiede“
(od první
poloviny 14. stol. - 1848)

Rozhodnutí kolektivu nebyly právně závazné

Sloužili jako informační orgán určený
pro vládu jednotlivých členů

Podobaly se rozhodnutím francouzského
Nebo anglického parlamentu

Stará konfederace – víc než městský spolek?

Die
Eidgenössischen Abschiede
aus dem Zeitraume von 1556 bis 1586.

Der amtlichen Abschiedsammlung
Band 4. Abteilung 2.

Herrschafts- und Schirmortangelegenheiten, Beilagen, Anhang
und Register.

Protokoly rozhodnutí
Švýcarských diet
„Eidgenössische Abschiede“
(od první
poloviny 14. stol. - 1848)

Anton Philipp von Segesser
Švýcarský František Palacký
(*1818, +1888)

Stará konfederace – víc než městský spolek?

4. Mocenské postavení

- Vývoj švýcarské konfederace je pozvolný, to že nezanikla je především dáno malému zájmu pozdně středověkých císařů/králů o alpský region (Peter Moraw, Reichsferne)
- Má roli v rámci dynastických sporů
- **1291: smrt Rudolfa I.** – centrum říše se posune do Rakouska
- **1355-60: Karel IV.**, sporný vztah ke členům konfederace, které využívá v boji proti Habsburkům (Albrecht II., Rudolf IV.)
- Uznání privilegií měst (Bern, Curych), faktické uznání spolku
- **1415: Zikmund** umožní teritoriální rozšíření ve východním švýcarsku

Stará konfederace – víc než městský spolek?

4. Mocenské postavení

Faktická samostatnost od Říše

- 1478: po burgundských válkách, se konfederace stává krátkodobě evropskou velmocí
- **1495: Říšská reforma:** Maximilian uznává faktickou nezávislost Švýcarska od Říše (de jure: 1648)
- **1499: Švábské války** - Habsburkové se pokoušejí zbrzdit řečený vývoj
- Vnitřní expanze Švýcarska končí rokem **1513** (**Appenzell** se stává 13 a posledním členem spolku)

Říše je dobrá věc, ale ještě lepší je, když se o nás císař moc nezajímá!

FACULTY
OF ARTS
Masaryk University

Þřestávka!

Sempacherbrief 1393

„Dohoda u Sempachu„

1386: Bitva u Sempachu

- rozhodující bitva mezi Habsburkem a švýcarskou konfederací
- Důvody konfliktu: teritoriální zájmy
- Spory o berné mezi many knížete Leopolda III. a konfederáty ze středního Švýcarska
- Leopold III. stál na straně Avignonského papežství

Sempacherbrief 1393

„Dohoda u Sempachu„

Bitva u Sempachu 9. 7. 1386

- Habsburská vojska jsou v nadšily
- Švýcarským spojencům (Uri, Schwyz, Unterwalden, Zug, Luzern) se přesto podaří vyhrát
- Padne Leopold III. a ca. 68 jeho spojenců z lokálních šlechtických rodů

Habsburkové ztrácí mocenskou bázi ve středním Švýcarsku, nastává fáze nekontrolované expanze spojenců Bern, Luzern, Solothurn a Glarusu do bývalých Habsburských teritorií

Memoriální kaplička Sv.Jakuba u Sempachu (první stavba 1387)

Legenda Arnolda Winkelrieda (Historická malba Konrada Groba, 19.stol.)

Sempacherbrief 1393

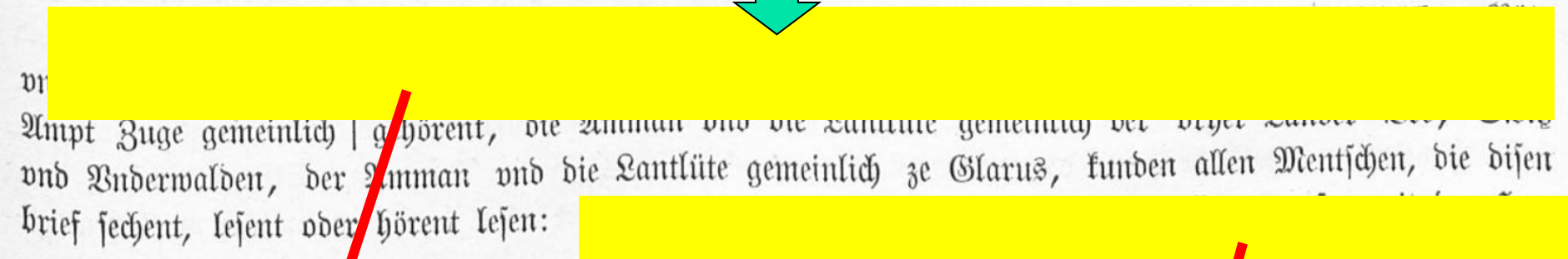
„Válečný řád“ nebo dokument politického obratu?

Po smrti Leopolda III. u Sempachu se Curych dohodl s jeho následovníkem Albrechtem III. (1387, 1389),
- šlo o vrácení habsburských držav ve středním Švýcarsku rozdělených mezi spojenci po bitvě
- Albrecht slíbil Curychu pomoc při budování teritoria ve východním Švýcarsku

Nápad vrácení obsazeného území se nelíbil většině spojenců (protihabsburská aliance)

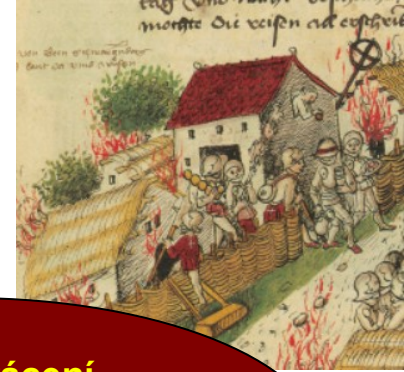
Odkaz na závaznost starších dohod

1393: Ovlivnily volbu nového curyšského starosty s pomocí nátlaku ze spodu Curych se vzdá Pro-habsburské politiky

Enumerace spojenců je též schovanou politickou hrozbou

Upomínka, kdo jsou naši nepřátelé

Sempacherbrief 1393

Za návrat Curychu k politice konfederátů,
slibují členové dodržování dohod

Nezapomeňme, proti komu jsme tenkrát
sjednoceně bojovali, listina je vystavená na
7. výročí bitvy u Sempachu

schaft von Oesterrich vnd den Jern von manigfaltiger redlicher vordrunge vnd ansprache wegen, die wider
die selb Herrschaft fürgezogen ist vor jten, dar
Sunne wir | einhellenklich durch vnser aller Mug vnd Notdurft, Frid vnd gemach bestimmet vnd besorget hant
etliche Stufflin gegen einander verhofflich

Jedliche Statt, Jedlich Land in vnser Eidgnoschaft bi den Eiden, so wir vnsern Stetten | vnd lenden ge-

unge, in jre ober in juone, durch dz wir alle fürder als Fridlich vnd als gülich mit einander leben
vnd einander in allen vnsern sachen als getrüwlich ze hilfe vnd ze troste koment als wir vor getan haben
| vnd noch tuon sulent, an alle geuerd. Wer vns ouch kouff bringet, des lip vnd guot sol bi vns sicher

Slib vzájemné pomoci a zákaz jakéhokoliv
svévolného jednání

Sempacherbrief 1393

zákaz vzájemného vydírání zástav mezi členy

| vnd noch tuon sulent, an alle geuerd. Wer vns ouch kouff bringet, des lip vnd guot sol bi vns sicher
sin. Dar zuo sullen wir für [redacted] vnd war wir für dis hin ziehende
werdent, mit offener Paner vñ vner vñende, es we aemeinlich oder i dhein Statt oder Land sunderlich,

Minimální standart válečného řádu

Prapory jednotlivých členů mají zůstat pohromadě

**Dezerci a další válečné prohřešky
řeší každý člen konfederace pouze pro své prapory**

Sempacherbrief 1393

**Prohřešky vojáků se mají trestat neprodleně
A podle zvyků jednotlivých měst a venkovských komunit**

und die dar vmb habent ze richten, des lip vmb guot sol dien selben, die über in hant ze richtende vnd do
er hin gehent l...

finen her vmb straffend, da mitte fallen die andern ein vernemen gan, wie alles widerprechen. Darzu ist

dz die Not Ende hat, vnd sol dar | vmb nit flüchtig sin geschet,
dz er im selben noch nieman andern mag ze statten komen, vnd sol man in dar vmb unbekümbert lassen
an sinem libe vnd an sinem guote. Es ist ouch ze wissende dz in dem obgenanten gesechte der wyenden vil
entwichen, do dz velde | behept wart, die alle vff der walst...
so da bi warent, inen nachgefolget vnd nüt geplündert.
Ende. In disen dingen ist gesechen, so erber lüte ein selde behuoben, | dz si ze sicher wolten sin libes vnd
guotes vnd vil vnder inen als da vor plünderten, dz sich dar vnder die entwichen wider samnoten vnd

**Drancování není mezihra a je povoleno
až po vítězné bitvě**

Sempacherbrief 1393

Válečná kořist se všechna předává vlastním velitelům
Kteří mají povinnost jí spravedlivě rozdělit

Zákaz drancování klášterů, kostelů a kapliček

Výjimka: když zde nepřítel schová své cennosti

Neozbraněné ženy a dívky nesmí být zneuctěny,
leda kdyby se bránily nebo aktivně napadali
vojska

Platnost úmluvy na dobu neurčitou

vnder die selben, die vnder si gehört vnd da bi sint gewesen, nach Marchzal gelich teilen vnd vngefarlich.
Vnd wie si den plunder vnder die Gren teilent, da mit sol si vnd menlich wol benuegen. Vnd als der al-
mechtig Gott mit sinem Göttlichen | W... wer-
den, vnd auch durch frowflich Bilde aller wientigen heil genantet, die genantet se, Egen ist die Got ze lop,
oder offenn dar in gange ze brennende,

wir wol angriffen vnd schadgen. |

ist vnser auch vnser lieben frouwen ze Gren, dz keiner

ist vnser ganze einhellige Meinung, dz kein Statt oder Land vnder vns gemeinlich, noch keine die dar inne
sint sunder, deheinen krieg hinmenhin anhave, muotwillentflich ane schulde oder sache, die do wider begangen

vnser nachtomen vnd sint einander | da bi garen in gaben kunden, beheimlich, als die es ze p...
kunt. Mit vrfund dz briefes versigelt mit vnsern anhangenden Ingesigeln vnd geben an dem zehenden tag
Höwmanodes, Do man zalt von Cristus geburt Drüzehenhundert | Münzig vnd drü Jar.